

Hans Goedkoop:

‘Ik voel me steeds meer Indisch’

Deze week wordt het onderzoek ‘Onafhankelijkheid, dekolonisatie, geweld en oorlog in Indonesië 1945-1950’ gepresenteerd. Daarop vooruitlopend maakte journalist Hans Goedkoop het tweeluik De Indische rekening, zijn persoonlijke programma ooit.

TEKST: BRAM DE GRAAF BEELD: MARIEKE VAN DER VELDEN

Eigenlijk ben ik een kluzenaar”, zegt Hans Goedkoop. “Dat klinkt misschien raar uit de mond van iemand die twintig jaar lang veel op televisie was, maar ik ben het altijd geweest. Als nakomertje zocht ik thuis op de Veluwe altijd een stil plekje op. Ik vermaak me goed alleen, ik heb totaal geen aanleg voor eenzaamheid. Ik kan me erg op feestjes verheugen, maar vaak verzin ik op het laatste moment een smoes en zeg ik af.” Goedkoop werkt thuis in Monnickendam, uitkijkend over weilanden en water, aan zijn biografie over Renate Rubinstein. “Daar heb ik nu eindelijk tijd voor, heerlijk. Ik loop tegen de zestig en denk regelmatig: wat wil ik nog? En dat is een paar boeken schrijven. Met Rubinstein ben ik al 25 jaar bezig. Heel lang had ik geen goede openingsscène. Een paar jaar geleden schoot die me opeens te binnen en ben ik opnieuw begonnen.”

En op 4 mei mag je in de Nieuwe Kerk de toespraak houden tijdens de Nationale Herdenking.

“Ja, ik ben zeer vereerd. Ik dacht meteen: wat zouden mijn ouders trots zijn. Sinds hun dood komt het voor mijn gevoel op mij aan om hun oorlog te herdenken. Als ik niet herdenk, wie dan nog wel?”

Heb je je draai weer gevonden nadat je in 2019 boos vertrok bij Andere tijden?

“Het blijft onwennig om minder vaak op televisie te zijn. Ik heb ik in die twintig jaar geleerd om met een club iets te maken en uit mijn schulp te kruipen. En nu trekt iets me toch weer de schulp in. Het is goed zo. Ik hing erg aan de oude programmavorm, maar ▶

'Sinds de dood van mijn ouders komt het op mij aan om hun oorlog te herdenken'

PASPOORT

Naam: Hans Goedkoop

Geboortedatum: 23 augustus 1963 in Ermelo

Opleiding: Studeerde geschiedenis in Amsterdam

Privé: Gehuwd met kunstenaar Arnoud Holleman, vader van Jona (20)

Carrière: Begon in 1988 als journalist bij Haagse Post, werkte van 1991 tot 1995 als redacteur bij diverse VPRO-programma's. Was van 1995 tot 2002 literatuurrecensent bij NRC Handelsblad. Presenteerde van 2000 tot 2019 het geschiedenisprogramma *Andere tijden*, maakte daarnaast onder meer *De gouden eeuw*, *De ijzeren eeuw* en *80 jaar oorlog*. Schreef enkele boeken, waaronder *De laatste man* over zijn Indische opa. Staat sinds een jaar regelmatig in het theater, zijn show *Dood moet je!* wordt dit najaar hervat.

◀ we moesten vernieuwen. Als presentator gaf ik de kijkers graag een stukje moraal mee; niet alleen vertellen hoe het zat, maar ook hoe ze naar beelden moesten kijken. In de nieuwe vorm was daar geen plaats voor. 'De kijker bepaalt dat zelf wel', zei de omroep. Voor mij was het toen klaar. Zonder moraal vind ik het minder leuk. We spraken af dat ik nog een negendelige serie over de dekolonisatie zou maken. Maar vanwege corona konden we niet naar Indonesië, dus die komt nog. Uit de opnamen die we al in Nederland hadden gemaakt, hebben we nu *De Indische rekening* samengesteld."

Aanleiding voor deze serie was een grootschalig

onderzoek naar de dekolonisatie: 'Onafhankelijkheid, dekolonisatie, geweld en oorlog in Indonesië 1945-1950', in opdracht van de regering. Wat was het doel van dat onderzoek?

"Sinds de dekolonisatieoorlog duiken er regelmatig verhalen op over excessen in die periode. Elke keer maakt dat veel los. Indiëveteranen voelen zich als nazi's weggezet, op de andere flank roept men dat het veel erger was dan we denken. Het kabinet heeft daarom in 2016 een paar miljoen opzijgezet voor een grondig onderzoek. Met het idee: we maken de balans op en daarna houdt het gelazer misschien op. Ik ben benieuwd. We mochten voor *De Indische rekening* niets vooraf inzien."

Wat is dan jullie insteek?

“Er is al meer dan zeventig jaar gedoe over die oorlog. Hoe kan dat? Er waren honderdduizenden Nederlanders bij betrokken, velen zijn daarna hierheen gekomen. Waarom hebben we na al die jaren een rapport nodig dat ons vertelt wat er toen is gebeurd? Hoe zit het dan met de herinneringen van al die mensen? We interviewen Indiëveteranen, maar ook mensen van latere generaties. Van de Indonesiërs die zich probeerden aan te passen – wat vaak niet lukte, waardoor het ‘Indische zwijgen’ ontstond – tot Molukkers die dat niet deden, omdat ze dachten dat ze snel zouden terugkeren. Het zijn verhalen vol frustraties en onverwerkt verleden, verhalen die vaak niet tot ons doordringen. Waarom niet?”

Je vertelt dat verhaal als historicus, maar ook als nakomeling. Is dat de perfecte combinatie?

“Ik spiegel de verhalen aan die van mijn eigen familie. Daardoor is dit programma het persoonlijkste dat ik ooit heb gemaakt. Mijn moeder groeide op in Indië, ons huis ademde de sfeer van Indië. Mijn grootvader kwam als militair met zijn gezin in 1939 op groot verlof naar Nederland; toen de Duitsers in mei 1940 binnenvielen, konden ze niet meer terug. Daardoor heeft mijn moeder niet de jappenkampen en dekolonisatieperiode daar meegemaakt. Mijn opa werd in 1945 teruggestuurd om tegen de onafhankelijkheidsstrijders te vechten. Ik ben daarom nieuwsgieriger naar dit onderwerp dan de meeste Nederlanders. Al zie ik dat de laatste tijd wel veranderen.”

Hoe komt dat?

“De Indische geschiedenis gaat over kleur, klassenverschil en privilege. Dat zijn actuele onderwerpen. Daarom breekt de geschiedenis van Nederlands-Indië nu voor het eerst open voor de hele Nederlandse bevolking. We zien steeds meer in dat kolonisatie expliciet geweld betekent. Ook komt er nu aandacht voor het Indonesische perspectief. Indonesische historici zeggen: ‘Het was geen dekolonisatieoorlog, maar een rekolonisatieoorlog.’ Wij Nederlanders lagen er in 1942 uit in Indië, toen Japanners op fietsjes ons ‘moderne’ leger versloegen. Daarmee verdween de Nederlandse macht. De Indonesiërs dachten: zijn we daar nu driehonderd jaar bang voor geweest? Ze lieten zich in 1945 dan ook niet opnieuw kolonialiseren. We zitten in een interessante tijd. Het betekent

niet dat we ons eigen perspectief moeten loslaten, maar wel dat we andere perspectieven moeten toelaten. En dat is soms pijnlijk.”

Verandert dat ook het perspectief op je eigen familiegeschiedenis?

“Mijn grootvader, generaal Van Langen, arresteerde in 1948 de Indonesische president Soekarno. En daar wist ik nauwelijks iets van. Hij was een lieve, maar buitengewoon zwijgzame man. Als we een boswandeling maakten, vertelde hij soms over kampvuurtjes die ze in de jungle maakten. Dat associeerde ik met padvinderij. Toen ik geschiedenis studeerde, kwam de naam Soekarno regelmatig voorbij, maar ik dacht nooit: jeetje, opa nam een van de grootste Aziatische staatsmannen van de twintigste eeuw gevangen. Ik moest veertig worden voor ik me dat realiseerde. Ik besepte ook toen pas dat hij getraumatiseerd was. Als commandant is hij bij de begrafenissen van honderden van zijn manschappen geweest. Dat hoefde niet, maar hij was er altijd. En in tranen, hoorde ik van mannen die onder hem dienden. Dat raakt me.”

‘Als kind zat ik vaak op mijn hurken, djongkokken heet dat in het Maleis’

Raakt dat Indische verleden je sowieso steeds meer nu je ouder wordt?

“Hoe ouder ik word, hoe meer ik zie dat die geschiedenis mij heeft gevormd. Ik voel me meer en meer Indisch. Regelmatig sta ik voor Indische zaaltjes en vooraf denk ik altijd: ik ben een totok, een in Indië geboren Europeaan, ik val door de mand. Maar als ik er eenmaal sta, voel ik me enorm thuis; zie ik allemaal oude dametjes waarin ik mijn half-Javaanse oma herken. Hoe ouder ik word, hoe meer dat van mij wordt. En hoe meer ook mijn kindertijd in dat teken komt te staan. Als kind zat ik vaak op m'n hurken – ‘djongkokken’ heet dat in het Maleis. Alleen Aziaten kunnen dat. Mijn broers konden dat niet. Toen ik wat ouder was, zei mijn moeder eens: ‘Heb ik toch nog een Indisch kind gekregen.’ Pas nu begrijp ik wat ze bedoelde.”

De Indische rekening | dinsdag en woensdag | 22.20 NTR | NPO2